

פוליטיקה

כתב עת למדע המדינה וליחסים בינלאומיים

גיליון מס' 2, דצמבר 1998

עורך: ד"ר אבנר דה-שליט
המו"ל: המכון ליחסים בינלאומיים ע"ש לאונרד דיוויס, האוניברסיטה העברית

נושא הגיליון: חוק חוקה ומשטר בישראל

1. שלמה אהרונסון, "חוקה לישראל – הדגם הבריטי של דוד בן-גוריון". המאמר מציג את השקפותיו ואת מהלכיו של דוד בן-גוריון בנושא כתיבת חוקה בישראל. בן-גוריון רצה שמדינת ישראל תאמץ את דגם השלטון הבריטי. פרופ' אהרונסון בוחן את שיטת השלטון הבריטית לעומת שיטת השלטון האמריקנית, ומסביר את נימוקיו של בן-גוריון להעדפתו את השיטה הבריטית. בן-גוריון חזה את ההתפתחויות החברתיות והמוסדיות שעתידות להתחולל במדינה, ולכן סבר שהשיטה הבריטית מתאימה לה יותר.
שלמה אהרונסון הוא פרופסור במחלקה למדע המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים.

2. גד ברזילי, "הגמוניה שיפוטית, קיטוביות מפלגתית ושינוי חברתי". המאמר דן בסוגיית האקטיביזם השיפוטי של בג"ץ. גישתו היא הגישה המוסדית המפרשת את התופעה של אקטיביזם שיפוטי כתולדה של פיצול במוקדי הכוח הפוליטי. בהקשר הישראלי, הוא קושר את התופעה של קיטוביות מפלגתית לדומיננטיות הציבורית הגדלה של בית המשפט, עד כדי הגמוניה שיפוטית. כלומר, הירידה בהגמוניה של המפלגות הפוליטיות גרמה לעלייה בכוחה של הרשות השופטת ולמעורבותה ההולכת וגוברת בחיים הפוליטיים.

גד ברזילי הוא מרצה בכיר במחלקה למדע המדינה באוניברסיטת תל-אביב.

3. דן אבנון, "ההיבט הלא-דמוקרטי של חוקי יסוד בנושאי זכויות האדם". המאמר מתמקד בכשלים של פסקת המטרה בשני חוקי יסוד – חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד: חופש העיסוק. הפסקה אומרת: "חוק יסוד זה מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו (או על חופש העיסוק), כדי לעגן בחוק יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית". המחבר טוען שפסקה חשובה זו אינה עומדת במבחנים בסיסיים של חוקה שנועדה לשרת חברה בדמוקרטיה פרלמנטרית, והוא דן בפגמיה: הדברים הנאמרים בפסקה פרוצים לפרשנויות שונות; הניסוח הכושל עלול להביא לפגיעה בזכויות האדם; הניסוח הכושל כופה על בית המשפט הכרעות ערכיות מהותיות בסוגיה שנויה במחלוקת, ובכך העבירה הרשות המחוקקת לרשות השופטת הכרעה שהיא עצמה הייתה צריכה לקבל. המחבר קורא למחוקק לשנות את ניסוח הפסקה כך שלא תכרוך הגנה על זכויות עם עיגון ערכי המדינה.

דן אבנון הוא מרצה בכיר במחלקה למדע המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים.

4. אריה נאור, "ריבונותה של מדינת ישראל במחשבה היהודית-אורתודוקסית". המאמר עוסק בהתמודדותה של יהדות ההלכה עם הדילמות שהתעוררו עם הקמתה של מדינת ישראל כמדינה חילונית, בעלת שיטת משפט ומערכת שלטון שאינן תלויות בהלכה. האורתודוקסיה, מתונה כקיצונית, אינה יכולה לייחס למדינה ריבונות שלמה, ובהכרח הנובע מיסודות המחשבה המדינית הדתית היא מגבילה את ריבונות המדינה ומכפיפה אותה, את חוקיה ואת משפטיה, את מדיניותה ואת מוסדותיה למרות ההלכה. המחבר טוען שמקור העמימות של הרבנים האורתודוקסים בהתייחסותם לשאלה האם דין רודף חל על יצחק רבין, נמצא בדפוסי חשיבה שאימצה היהדות האורתודוקסית (לא כולה, אך רובה) בסוף שנות הארבעים, העוסקים במעמדו של חוק המדינה מול מעמדו של חוק ההלכה.

אריה נאור היה מזכיר הממשלה בעבר והיום הוא מרצה במחלקה למדיניות ציבורית באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

5. ראובן חזן, "לא פרלמנטרי ולא נשיאותי: שינוי שיטת הבחירות ודפוס המשטר בישראל". במארס 1992 קיבלה הכנסת את חוק יסוד: הממשלה החדש שעניינו בחירה ישירה של ראש הממשלה. בבחירות לכנסת ה-14, מאי 1996, החליפה ישראל את המשטר הפרלמנטרי הטהור בסוג משטר חדש וייחודי לה. המאמר עוסק בשאלות הבאות: 1. מה היו הנסיבות שהביאו לשינוי? 2. אילו רפורמות אלקטורליות אומצו ואילו לא? 3. האם השינויים האלקטורליים גרמו לשינוי בדפוס המשטר בישראל? המחבר טוען שבשינוי שיטת הבחירות ודפוס הממשל, פרצה ישראל לנתיב המוביל אותה הרחק מהפרלמנטריזם הטהור, לעבר משטר שהוא יותר נשיאותי אבל עדיין לא כזה. ישראל מציגה אופן היערכות פוליטי, לא רק יוצא דופן, אלא גם נדיר ואפילו מסוכן למדינה הטרוגנית ומתפתחת, כדברי המחבר.

ראובן חזן הוא מרצה במחלקה למדע המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים.

בגיליון מופיעים גם המדורים "חמישים שנות מדע המדינה" וביקורת ספרים.